

Impactul noțiunilor de asociere și libertate de asociere asupra raportului dintre libertatea de asociere cu alte drepturi și libertăți

Asist. univ. drd. Smarandache Lavinia Elena

Initialement proclamée de manière éphémère, la liberté d'association est devenue un des principes les mieux ancrés dans l'ordre juridique. Cette réalité a permis, par le biais de la liberté d'association, une analyse de l'impact du concept d'association sur des droits et libertés tels la liberté de réunion, le droit de grève, la liberté syndicale, la liberté religieuse ou la liberté contractuelle.

Un prim aspect spre care îmi îndrept atenția, chiar dacă într-o abordare sintetică, este cel al disjungerii termenilor de *asociere* și de *libertate de asociere* pentru a putea percepe semnificația distinctă a fiecăruia și implicit a raportului intervenit între aceștia.

Noțiunea de asociere prezintă un caracter plurivalent, regăsindu-se în limbajul juridic integrată în varii formule, devenind în funcție de context susceptibilă unor accepțiuni multiple¹. Din punct de vedere juridic, se conturează ca evidentă necesitatea delimitării sinonimiilor terminologice, dublate și sub aspectul semnificației, de coincidențele de redactare² sau doar de accepțiune în materia acestei noțiuni. Pe cale de consecință se pune problema identificării sensului relevant pentru libertatea de asociere³.

Astfel, în considerarea diverselor reglementări în vigoare, noțiunea de asociere este susceptibilă unui dublu înțeles, respectiv de:

I. Act juridic bi- sau plurilateral, de natură voluntară, cu titulatură distinctă. Exemplific în acest sens:

a) contractul de asociere care, la rândul său, poate avea drept **obiect**, spre exemplu:

- *constituirea asocierilor fără personalitate juridică*, cu excepțiile prevăzute de art. 86 alin. (1) din Codul fiscal, respectiv pentru: asocierile fără personalitate juridică prevăzute la art. 28; fondurile de investiții constituite ca asociații fără personalitate juridică; asocierile cu o persoană juridică plătitoare de impozit pe profit;

- *gruparea cabinetelor individuale în vederea exercitării în comun a unor profesii liberale*. Amintesc enumerativ în acest sens de dispozițiile art. 8 alin. (1)

---

¹ Pentru *sensul economic* al noțiunii de asociere a se vedea I. Popa, *Tranzacții internaționale, politici, tehnici, instrumente*, Ed. Recif, București, 1992, p. 272-286, apud V. Găină, „Regimul juridic al noțiunii de asociere în dreptul comercial român”, în *Revista de drept comercial*, nr. 11/1998, p. 54

² Spre exemplu s-a reținut că „asocierile se prezintă sub două forme: ca fapt izolat, tranzitoriu, casual, iar în acest caz asocierile se numesc reuniuni ori ca fapt permanent, restabilit și atunci avem de a face cu asociați”. A se vedea C. Dissescu, *Drept constituțional*, București, 1915, p. 56 - 57

³ Nu am în vedere nici asocierea ca *mijloc de integrare europeană, ca un regim tranzitoriu spre adeziunea statului asociat la Comunitate*. A se vedea în acest sens C. Coteanu, „Acordul de asociere-formă de cooperare comunitară”, în *Dreptul*, nr. 1/1995, p. 3 - 15

din Legea nr. 51/1995 privind organizarea și desfășurarea profesiei de avocat care menționează convenții de grupare și asociere a cabinetelor avocați, precum și de dispozițiile art. 15 alin. (2) din Legea nr. 16/ 2007 privind organizarea și exercitarea profesiei de geodez ce consacră expres că „birourile individuale se pot asocia prin contract de asociere”;

- *înființarea de instituții*. Spre exemplu, pentru înființarea instituțiilor de protecție specială a persoanelor cu handicap și stabilirea modului de administrare a acestora, contractul-cadru de asociere este stabilit prin ordinul Ministerului Sănătății și al Familiei⁴;

- *realizarea unor structuri de grupare a întreprinderilor, pentru îndeplinirea unor asocieri de cooperare sau concentrative*⁵;

- *atribuirea de bunuri* Spre exemplu, atribuirea, în totalitate sau în parte, a imobilelor, construcții și terenuri aflate în administrarea unor regii, către anumite persoane juridice⁶;

- *susținerea financiară a unor structuri de către autoritățile administrației publice*. În acest sens, am în vedere organizațiile sportive din interpretarea coroborată a dispozițiilor art. 12 și art. 67-69 din Legea educației fizice și sportului nr. 69/2000 cu dispozițiile art. 28 din Legea administrației publice locale nr. 215/2001.

- *contractul de asociere în participațiune, în sensul reglementat de dispozițiile art. 251 Cod comercial*⁷;

b) contractul de parteneriat, cum este cel care stă la baza constituirii consorțiului universitar ce reprezintă o asociere voluntară, de interes general, între două sau mai multe instituții de învățământ superior, dintre care cel puțin una este acreditată⁸;

c) fuziunea, ca formă de reorganizare, în accepțiunea consacrată de reglementările din legislația incidentă diverselor persoane juridice, distinctă de modalitatea concretă de realizare a unei concentrări economice;

---

⁴ A se vedea art. 9 din Legea nr. 519 pentru aprobarea O.U.G. nr. 102/1999 privind protecția specială și încadrarea în muncă a persoanelor cu handicap, publicată în M.Of. nr. 555 din 29.07.2002

⁵ A se vedea art. 33-34 din Legea nr. 15/1990, iar în materia concentrărilor economice art. 10 din Legea concurenței nr. 21/1996 R, publicată în M.Of. nr. 742 din 3.12.2005, Regulamentului pentru autorizarea concentrărilor economice, publicat în M.Of. nr. 374 din 31.03.2004. Acesta din urmă, prin dispozițiile art. 44, consacră *fuziunea de facto* ce reprezintă combinarea activităților a doi sau mai mulți agenți economici independenți care, deși își păstrează personalitatea juridică, în absența unui act juridic legal, creează un grup care se manifestă concurențial ca o singură entitate economică.

⁶ A se vedea art. 6 alin. (4) din Hotărârea nr. 60 privind organizarea și funcționarea Regiei Autonome "Administrația Patrimoniului Protocolului de Stat", publicată în M.Of. nr. 105 din 01.02.2005

⁷ A se vedea pentru detalii asupra acestuia și : G. Chifan, „Asociația în participație”, în *Revista de drept comercial*, nr. 2/2005, p. 35 - 46, A. Horvath, „Modificări legislative aduse regimului juridic al asocierii în participațiune”, în *Dreptul*, nr. 3/2001, p. 57-65, V. Rebreanu, „Asociațiunea în participațiune între tradiție și actualitate”, în *Revista de drept comercial*, nr. 4/1995, p. 112 - 119, etc

⁸ Art. 2 din Legea consorțiilor universitare nr. 287, publicată în M.Of. nr.614 din 07.07.2004. Pentru sensul de contract de parteneriat public-privat a se vedea și V. Păulea, „Forma de asociere a parteneriatului public-privat”, în *Dreptul*, nr. 11/2005, p. 44

d) actele constitutive, indiferent de denumirea ce le este consacrată normativ, a pluralității categoriale de entități organizatorice asociative cu statut de persoană juridică.

În această accepțiune, opinez în sensul că asocierea se realizează prin manifestarea libertății contractuale, concretizată în actul de asociere, ale cărui efecte sunt fie crearea unei entități juridice, fie asigurarea cadrului necesar pentru desfășurarea în comun a anumitor activități, cu respectarea limitelor acestei libertăți, așa cum sunt acestea determinate de lege. Astfel, limitele generale clasice sunt consacrate de art. 6 Cod civil - ordinea publică și bunele moravuri. Coordonatele acestora vor condiționa orice altă limitare a libertății contractuale, prevăzută de reglementări speciale în raport cu dreptul civil.

II. Structură asociativă, în sensul unei entități cu sau fără personalitate juridică, înființată prin manifestarea de voință a membrilor, concretizată sau nu în acte juridice, în vederea desfășurării unor activități diverse, fiind expresia punerii în valoare a unor libertăți recunoscute normativ (spre exemplu, libertatea de asociere, libertatea contractuală, libertatea religioasă sau libertatea sindicală)

După criteriul prezenței sau absenței statutului de persoană juridică, sunt astfel de structuri asociative:

a) persoanele juridice de tip asociativ, fiind exceptată categoria persoanelor juridice constituite prin actul de diposiție al organului de stat competent, precum și cele de tipul structurilor individuale;

b) entitățile juridice fără statut de persoană juridică, cum sunt:

- *asociația familială*, o prezență relativ recentă în viața juridică⁹ pentru care propun, în absența unei definiții legale a noțiunii, următoarea definiție, respectiv de formă asociativă, fără personalitate juridică, în componența căreia se regăsesc numai persoane fizice, având ca principal element comun și obligatoriu calitatea de membru al aceleiași familii, și a cărei participare la circuitul juridic este condiționată de prealabila autorizare și înregistrare în registrul comerțului în condițiile legii.

- *formele de asociere în agricultură*, constituite în baza art. 2 din Legea nr. 36/1991, independent de orice formalitate juridică, fiind suficientă simpla înțelegere verbală sau scrisă intervenită între membrii acesteia¹⁰, fixându-se totodată atât obiectul de activitate, cât și condițiile în care convin să-și desfășoare activitatea în considerarea scopului comun urmărit. Acestea sunt forme asociative distincte de noțiunea de asociație familială.

- *sistemul societar de tip holding*. În literatura de specialitate¹¹, acesta desemnează generic o „structură de proprietate care facilitează controlul asupra activității societăților participante în vederea atingerii obiectivelor urmărite”,

---

⁹ În prezent cadrul legal este stabilit de Legea nr. 300 privind autorizarea persoanelor fizice și a asociațiilor familiale care desfășoară activități economice în mod independent, publicată în M.Of. nr. 576 din 29.06.2004 și de Normele sale de aplicare, sporadic, făcând obiectul și a altor dispoziții legale cum ar fi Legea nr. 26/1990 R

¹⁰ Atunci când îmbracă forma unei înțelegeri dobândind natura juridică a unui contract

¹¹ V. Pătulea, „Sisteme societare de tip holding și grupurile de societăți”, în *Dreptul*, nr. 2/1996, p. 4

sensul noțiunii de control „fiind de sistem de dirijare a mecanismului operativ care permite funcționarea într-un mod adecvat a structurilor organizatorice complexe”.

- *grupul de societăți*. Acesta a fost definit într-o opinie doctrinară¹² ca reprezentând în esență „societăți comerciale cu individualitate juridică distinctă, dar dependente din punct de vedere economic, al controlului și deciziilor, de o societate mamă (sau de un centru comun de decizie exterior)”;

Atât sistemul societar de tip holding, cât și grupul de societăți, reprezintă structuri asociative contemporane, lipsite de personalitate juridică și beneficiind de o normare dispartă în anumite domenii specializate cum sunt, spre exemplu, piața de capital, domeniul bancar sau cel al asigurărilor.

- *orice altă structură asociativă* ce nu întrunește elementele constitutive necesare existenței unei persoane juridice, înființate potrivit unor acte normative speciale.

Sintetizând mențiunile evocate, propun ca definiție a **termenului de asociere**, accepțiunea de *grupare voluntară și liber consimțită, intervenită între două sau mai multe persoane, independent de surprinderea sa într-o formă contractuală, a cărei finalitate o reprezintă crearea unei structuri asociative, cu sau fără personalitate juridică, în vederea realizării unui interes comun și care să fie identificată ca formă concretă și efectivă de exercitare, după caz, a libertății de asociere sau a unei alte libertăți, nefiind exclusă posibilitatea unor conexiuni între acestea*.

În materia **noțiunii de libertate de asociere**, inexistența unei definiții normative a fost suplinită de *jurisprudența Curții Constituționale* care a identificat-o cu „posibilitatea cetățenilor de a se asocia, în mod liber, nu numai în partide politice și sindicate, ci și în alte tipuri de organizații, ligi și uniuni, cu scopul de a participa la viața politică, științifică, socială, culturală, sportivă sau de a-și realiza o serie de interese legitime comune”¹³.

În *ordinea juridică internațională*, respectiv în *jurisprudența C.E.D.O.*, s-a statuat că în sensul art. 11 din Convenție termenul de asociere se referă la „o grupare voluntară liber consimțită, în vederea atingerii unui scop comun”, iar conceptul de libertate de asociere constă în „acea facultate, recunoscută unei persoane, de a constitui o grupare, împreună cu alte persoane, în vederea atingerii unui scop, fără ca autoritățile statale să se opună la aceasta”¹⁴.

Apreciez că definiția consacrată în planul *jurisprudenței europene* conceptului de asociere, relevantă pentru incidența art. 11 din Convenție, prezintă un caracter uzual elementar, reflectând o abordare simplificată, din rațiuni de accesibilitate, fiind suficient de permisivă.

---

¹² Pentru o analiză detaliată a se vedea C. Gheorghe, „Structuri suprasocietare. Grupurile de societăți”, în *Revista de drept comercial*, nr. 3/2005, p. 61 - 87

¹³ Decizia Curții Constituționale nr. 4/10.02.1993, publicată în M.Of. nr. 60 din 24.03.1993

¹⁴ Comisia Europeană a Drepturilor Omului, 6 iulie 1977, nr. 6094/1974, X c/Suède, DR nr. 9, p. 5; Hotărârea din 13.08.1981, cauza Young, James și Webster c. Regatului Unit, Plenul Curții, publicată în *Jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului*, culegere întocmită de Vincent Berger, IRDO, p. 500, apud V. Bărbățeanu, *Dreptul de asociere în jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului*, Ed. Lumen, Iași, 2006, p. 22

În plus, este evidențiată ideea că autonomia noțiunilor consacrate în cuprinsul Convenției față de cele din sistemele de drept naționale, este completată de un specific al conținutului acestora, care nu corespunde în mod necesar cu cel proclamat în dreptul intern. Astfel, calificările operate de legislația națională au numai un caracter relativ, reprezentând doar un punct de pornire cu valoare indicativă pentru analiza pe care instanța europeană o face cu privire la termeni¹⁵.

Pe cale de consecință, sfera de aplicație a prevederilor art. 11 din Convenție excede domeniul vizat de dispozițiile normative românești, fiind lipsite de relevanță forma juridică efectivă în care se poate concretiza o structură asociativă rezultată din exercițiul libertății de asociere, precum și recunoașterea sau nu de către legea națională a personalității juridice pentru aceste entități¹⁶.

Într-o abordare sintetică, propun drept accepțiune a noțiunii de **libertate de asociere**, *acea libertate fundamentată normativ, recunoscută fiecărei persoane, al cărei conținut este exercitat fie exclusiv individual, sub aspectul laturii negative, fie cu caracter colectiv, sub aspectul laturii pozitive, însă întotdeauna în baza liberului consimțământ al titularilor și dând naștere unor grupări permanente, cu o durată limitată sau nelimitată în timp, în vederea realizării unui scop comun*¹⁷.

Astfel, în materia raportului **conturat între libertatea de asociere și asociere**, în accepțiunile conceptuale propuse anterior, opinez în sensul existenței unui **raport mijloc-efect**, cauza fiind reprezentată de voința părților de a-și exercita, într-un anumit scop, libertatea recunoscută normativ, respectiv de anterioritate a celei dintâi noțiuni pentru cea de a doua.

Un alt aspect pe care îl aduc în discuție vizează constatarea - grefată pe realitățile practice- existenței de legături între libertatea de asociere și exercițiul altor libertăți. Categoriile pe care le am în vedere sunt cele de genul: libertatea întrunirilor, libertatea sindicală, libertatea credinței, dreptul la grevă, libertatea contractuală.

Se impun anumite precizări în ideea evitării unor eventuale confuzii între aceste instituții juridice, posibilele conexiuni sau suprapuneri parțiale pe care le prilejuiesc sub aspectul conținutului neavând puterea de a anula natura individuală specifică și distinctă, fiecare reprezentând și altceva decât aplicații concrete ale libertății de asociere .

Referitor la tipurile de libertăți supuse analizei comparative, în dreptul nostru pozitiv, majoritatea¹⁸ beneficiază de consacrări exprese în textul

---

¹⁵ A se vedea în acest sens și Hotărârea C.E.D.O. din 29.04.1999 în cauza Chassagnou și alții c. Franța

¹⁶ A se vedea și V. Bărbățeanu, *Dreptul de asociere în jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului*, Ed. Lumen, Iași, 2006, p. 25. De asemenea, sub aspectul stabilirii dacă o entitate este specifică de drept privat sau de drept public, determinată apare structura funcțională și atribuțiile pe care le exercită asocierea și nu calificarea sistemului de drept intern. În acest sens a se vedea C. Bîrsan, *Convenția europeană a drepturilor omului. Comentariu pe articole*, Vol. I. *Drepturi și libertăți*, Ed. C. H. Beck, București, 2005., p. 816 - 818

¹⁷ Pentru caracterul permanent al scopului a se vedea și J. Robert, *Libertés publiques et droit de l'homme*, Ed. Montchrestien, Paris, 1988, p. 569

¹⁸ Excepția fiind constituită de libertatea contractuală care nu se regăsește consacrată de această manieră în actul fundamental. Posibilitatea de a argumenta consacrarea implicită nu este încurajată de

constituțional, completarea cadrului normativ intern fiind asigurată și de dispoziții ale unor instrumente juridice internaționale, de la caz la caz, recunoașterea acestora fiind expresia fie a unui caracter autonom, fie ca subînțelese sau ca aplicații ale libertății de asociere¹⁹.

În cazul *libertății de întrunire*, încadrarea sa în mod tradițional în categoria drepturilor și libertăților social-politice alături de libertatea de asociere, cumulată cu o reglementare frecventă în cadrul aceluiași dispoziții ale unor texte normative, evidențiază existența unor conexiuni sub aspect structural care nu sunt însă de natură să altereze sau să estompeze caracterul independent și specificul fiecărei libertăți în parte. Se impune astfel o abordare particularizantă, între ele existând în esență diferențe majore²⁰.

Distincția dintre cele două libertăți vizează multiple aspecte, dintre care cu titlu exemplificativ și fără a le detalia, le menționez pe cele referitoare la: formele sub care pot fi puse în valoare fiecare atare libertate în parte, statutul titularilor, natura și durata scopului, gradul de organizare, posibilitatea dobândirii statutului de persoană juridică²¹.

Prin raportare la libertatea de asociere, libertatea de întrunire poate fi exercitată de către titularii săi anterior sau posterior constituirii unor structuri asociative, preponderent independent și necondiționat de existența unor asemenea construcții. Nu este exclusă posibilitatea ca membrii unei asocieri, în sensul discutat, să participe la întruniri, condiționat sau nu de apartenența la respectiva structură. Practic, poate fi identificată chiar și o formă de exercițiu a libertății de întrunire de către înseși structurile asociative, respectiv atunci când acestea acționează în calitatea de organizatori ai unor manifestații în condițiile legii.

În materia *dreptului la grevă*, rețin calitatea sa de mijloc de acțiune, pus, de regulă, la dispoziția structurilor asociative specializate, exclusiv de tipul sindicatelor. Astfel, prin natura sa specifică, acest drept implică existența, anterioară exercițiului, a cel puțin unei structuri asociative, respectiv o unitate²² ai cărei salariați pot fi sau nu organizați în sindicate reprezentative²³. Existența acestei ultime forme asociative coincide cu recunoașterea sa ca titular consacrat normativ al dreptului la grevă.

---

atitudinea Curții Constituționale. Aceasta afirmă tranșant în Decizia nr. 356/2005 că “în cauza de față obiectul pretensei încălcări îl constituie - chiar dacă nu este nominalizată ca atare - libertatea contractuală care, în ciuda unei aparente identități terminologice, nu face parte din categoria drepturilor și libertăților fundamentale în expresia lor constituțională”.

¹⁹ A se vedea și dispozițiile art. 21-22 din Pactul internațional privitor la drepturile civile și politice, etc.

²⁰ Sub acest aspect al diferențierilor existente între libertatea de asociere și libertatea de întrunire, a fost exprimată opinia potrivit căreia „cele două tipuri de libertate nu se confundă deși au trăsături comune”. A se vedea T. Drăganu, *Drept constituțional și instituții politice. Tratat elementar*, Vol. I, Ed. Lumina Lex, București, 1998, p. 184

²¹ Pentru o abordare detaliată a se vedea și I. Muraru, S. Tănăsescu, *Drept constituțional și instituții politice*, vol. 1, ed. a XI-a, Ed. All Beck, București, 2003, p. 243

²² Sensul acesteia este de „persoană juridică care utilizează munca prestată de salariați”, așa cum a fost desemnat prin dispozițiile art. 2 lit. a din Legea nr. 168 privind soluționarea conflictelor de muncă, publicată în M.Of. nr. 582 din 29.11.1999

²³ În absența acestor construcții se aplică dispozițiile incidente din legea specială

În problematica raportului existent între libertatea de asociere și *libertatea sindicală*, apreciez că aceasta din urmă, sub principalele sale aspecte, respectiv constituirea unor structuri de tipul sindicatelor sau organizațiilor sindicale și afilierea la sindicate sau organizațiile acestora, reprezintă o formă particulară de exercitare a libertății de asociere. Această opinie concordă cu jurisprudența C.E.D.O.²⁴ ce a statuat că libertatea de asociere este o noțiune generală, pe când dreptul de a întemeia sindicate și de a se afilia la cele existente este, mai degrabă, o componentă a acestei noțiuni, decât un drept distinct, prezentând un caracter derivat.

Potrivit dispozițiilor legale în vigoare, *libertatea religioasă* cuprinde dreptul oricărei persoane de a avea sau de a adopta o religie, de a și-o manifesta în mod individual sau colectiv, în public sau în particular, prin practicile și ritualurile specifice cultului, inclusiv prin educație religioasă, precum și libertatea de a-și păstra sau schimba credința religioasă. De asemenea, se afirmă că orice persoană are dreptul să își manifeste credința religioasă în mod colectiv, conform propriilor convingeri și prevederilor prezentei legi, atât în structuri religioase cu personalitate juridică, cât și în structuri fără personalitate juridică²⁵.

În materia exercițiului conținutului libertății religioase, respectiv a vreunei componente a acesteia, apreciez că intersecția cu libertatea de asociere, sub latura sa pozitivă, devine evidentă atunci când manifestarea propriilor convingeri religioase ale titularilor capătă o expresie socială concretizată într-o formă organizațională colectivă, prin participarea la constituirea sau afilierea la diversele structuri asociative recunoscute de legislația specială în vigoare.

Cât privește relația dintre libertatea de asociere și *libertatea contractuală*, cel puțin din perspectiva *fundamentului structurilor asociative*, în literatura de specialitate și în jurisprudență, se remarcă o atitudine cel puțin reticentă, în fapt refractară, privind asocierea celor două libertăți - contractuală și de asociere.

Astfel, s-a considerat că libertatea de asociere se manifestă exclusiv în cazul constituirii categoriei asocierilor cu scop neeconomic, pe cale de consecință fiind exclus ca fundament al oricărei structuri asociative cu scop patrimonial, indiferent de prezența sau absența statutului de persoană juridică, comerciant sau necomerciant.

Totuși, în doctrina comercială, a fost exprimată și opinia potrivit căreia asocierea în vederea constituirii de societăți comerciale, reglementată de art. 1 din Legea nr. 31/1990 privind societățile comerciale, este făcută în continuarea principiului cu consacrare constituțională în materia dreptului de asociere²⁶.

---

²⁴ Cauza Young, James și Webster c. Marii Britanii care a mai statuat și că "(...)o anumită libertate de alegere în ce privește exercitarea unei libertăți este inerentă conținutului acesteia"; cauza TİM Haber Sen și ÇYnar c. Turcia, Hotărârea din 21.02. 2006

²⁵ Art. 2 alin. (1), art. 5 alin. (1) și alin. (3) din Legea nr. 489 privind libertatea religioasă și regimul cultelor, publicată în M.Of. nr. 11/08.01.2007

²⁶ A se vedea St. D. Cârpenaru, C. Predoiu, S. David, Gh. Piperea, *Societăți comerciale, Reglementare, doctrină, jurisprudență*, Ed. All Beck, București, 2002, p. 1

Considerând fundamentul structurilor asociative ca reprezentat de relația²⁷ dintre voința persoanelor fizice și /sau juridice, de a le constitui ca entități juridice, și voința etatică normativă, de a le recunoaștere efectiv acest statut, apreciez că nivelul volitiv își găsește expresie în exercițiul libertății de asociere și / sau liberății contractuale, după caz.

Astfel, în materia persoanelor juridice de tip asociativ, opinez în sensul dublării libertății contractuale de către libertatea de asociere exercitată anterior, în cazul acelor subiecte de drept cărora le este recunoscută.

Pe cale de consecință, în materia raportului dintre libertatea de asociere și libertatea contractuală, dincolo de dinamica deja conturată, chiar dacă incidental și adițional, se impune precizarea că în ciuda rangului normativ dacă nu incert²⁸, cel puțin generator de controverse doctrinare²⁹ al libertății contractuale, aceasta din urmă joacă rolul de instrument prin care se prelungește, se concretizează libertatea de asociere în situația anumitor structuri asociative.

Prin prisma considerării drepturilor în genere ca fiind elemente de concretizare, în structură de tip rețea, a însuși principiului libertății, faptul că libertatea contractuală susține efectivitatea mai multor drepturi fundamentale „clasice”, de „rang primar”, în sensul că nu le este contestat caracterul fundamental, printre care și libertatea de asociere, nu trebuie să anihileze însă caracterul autonom al libertății contractuale ca libertate, ca drept (indiferent că i se recunoaște sau nu caracter fundamental și indiferent dacă este garantată sau nu ca atare, expres sau implicit, la nivel constituțional), chiar dacă „de rang secundar”.

Concluzia relevantă de această analiză succintă este cea conform căreia libertățile menționate sunt distincte de libertatea de asociere, respectiv de structurile asociative efective constituite prin exercitarea sa, fiind inadmisibilă teza suprapunerii lor. Astfel, sunt identificabile, după caz :

- **un raport de condiționare**, caracterizat de obligativitatea anteriorității existenței unei structuri asociative cu statut de persoană juridică (întotdeauna între libertatea de asociere - dreptul la grevă);

- **un raport de la general la particular**, cum este cel dintre libertatea de asociere - libertatea sindicală³⁰, în considerarea mențiunilor făcute mai sus;

- **un raport de intercondiționare**, atunci când exercițiul anumitor elemente de conținut ale unor libertăți este presupus de însuși conținutul libertății de asociere, materializându-se în forme concrete ale acesteia, fără a se limita însă

---

²⁷ Consider că limitele temei pe care o abordez impun evitarea intrării în problematica rațiunilor pentru care statul recunoaște voinței subiectelor de drept capacitatea de a produce asemenea efecte juridice, chestiune care excede cadrului strict juridic, fiind meta-juridică și a cărei explicitare s-a încercat secole de-a rândul prin teoria autonomiei de voință. Pentru detalii, a se vedea G. Olteanu, *Autonomia de voință în dreptul privat*, Ed. Universitaria, Craiova, 2001

²⁸ Ibidem 19

²⁹ V. Babiuc, V. Stoica, “Libertatea contractuală și dreptul constituțional”, în *Dreptul* 7/1995, p. 8 - 12

³⁰ În subsidiar presupune o serie de drepturi pe care persoana care îndeplinește condițiile cerute de lege pentru a se sindicaliza le poate exercita sau le poate exercita mai eficient - *dreptul la negociere colectivă, dreptul de a fi consultat de către angajator în luarea anumitor decizii*. A se vedea și R. Dimitriu, „Exercițiul libertății sindicale”, în *Dreptul*, nr. 5/2004, p. 100

la ea și realizându-se o parțială sinonimie sub aspectul conținutului (cu nuanțele discutate, libertatea de asociere - libertatea religioasă);

- **un raport de concretizare - mijlocire** căruia îi este specific întrebuințarea, în condițiile legii, de către membrii structurilor asociative sau de însăși structura asociativă a unor instrumente de manifestare ce formează conținutul unei libertăți recunoscute (libertatea de asociere - libertatea întrunirilor, libertatea de asociere - libertatea contractuală, în cazul anumitor structuri asociative).